

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANĚ

Program proti šikaně vychází z Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách Č.j. MŠMT - 21149/2016. a je součástí Preventivního programu Základní školy Chlumčany, okres Plzeň - jih.

Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace jeho tvorby patří ke standardní činnosti školního metodika prevence. Ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědná ředitelka školy. Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a podporu pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli.

CÍL PROGRAMU:

- vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí, které omezuje vznik šikany a co nejdříve odhalit a účinně řešit šikanování.
- Zvyšovat kompetence pedagogických zaměstnanců k rozpoznání počínající šikany, k účelnému řešení šikany a zamezení jejímu dalšímu trvání.

ODPOVĚDNOST ZA PLNĚNÍ PROGRAMU

- Na tvorbě i realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci.
- Koordinace programu je v kompetenci ŠMP.
- Za realizaci a hodnocení je odpovědná ředitelka školy.

PREVENCE ŠIKANY VE VYUČOVACÍCH HODINÁCH

Třídní učitelé sledují vztahy ve třídě, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu. Ve třídě, kde se objeví sebemenší náznaky nekázně či jiného porušování školního řádu třída vypracuje svoje pravidla, vyvěsí si je ve třídě a řídí se jimi. Pravidla si třída může vypracovat i preventivně. Učitelé se soustřeďují na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytvářejí bezpečné prostředí, úzce spolupracují se školní metodičkou prevence.

Důležitá je pravidelné a důsledné působení ze strany všech vyučujících. Žáci jsou poučeni o tom, co je a co není rizikové chování (specifikace šikany), na koho se mají obrátit, mají-li na šikanu podezření (TU, VP, vedení ZŠ, dohled). Téma prevence šikanování je zpracováno do jednotlivých předmětů (ŠVP).

TU (VP, ŠMP) průběžně monitorují situaci ve třídě a přizpůsobují aktuální situaci i výchovně vzdělávací programy s danou preventivní tematikou.

SPOLUPRÁCE S RODIČI

Rodiče jsou seznámeni se základními dokumenty formou webových stránek, ve škole. Jakékoliv podezření na šikanu svého dítěte hlásí buď třídnímu učiteli, vedení školy, výchovné poradkyni či školnímu metodikovi prevence. Kontakty jsou uvedeny na webových stránkách školy, v informačním systému školy. Spolupráce se odvíjí i se zástupci rodičů v Radě rodičů. Rodičům jsou umožněny pravidelné schůzky a možnost kontaktovat kohokoli z pedagogických pracovníků ve škole po předchozí domluvě nebo v době konzultačních hodin.

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je nutná spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

SPOLUPRÁCE S INSTITUCEMI

Škola spolupracuje v případě vážných situací s PPP, SVP, Policií ČR, OSPOD. Do prevence proti šikaně jsou zapojeni všichni pracovníci školy. Informace si mezi sebou předávají na pedagogických radách, provozních poradách, formou individuálního pohovoru. Dobrá komunikace jednotlivých pracovníků ZŠ a vedení ZŠ umožňuje pružně reagovat v krizových situacích.

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitelka školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Ředitelka školy/ŠMP oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitelka školy zahájí spolupráci s OSPOD bez zbytečného odkladu.

PŘEDÁVÁNÍ INFORMACÍ

1. **pravidelně** - na pedagogických radách (4x ročně), na společných setkáních pedagogických pracovníků (1x měsíčně).
2. **průběžně** - kdokoli z pracovníků ZŠ zaznamená jakékoli příznaky rizikových vztahů a nevhodného chování mezi žáky, ihned to sdělí třídnímu učiteli (dále TU), ten předává informace ŠMP nebo VP. ŠMP předává informace dle závažnosti vedení školy.
3. **jednorázově, v případě potřeby** – dle aktuální potřeby

CHARAKTERISTIKA ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování/zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv kyberšikanu. Ta zahrnuje útokypomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědky v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

PROJEVY ŠIKANY

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

Verbální šikana přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí IT technologií)

Fyzická šikana přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)

Smišená šikana – kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.)

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Zahrnuje situace:

1a	Nález návykové látky ve škole (drogy, alkohol)
1b	Podezření na užití návykové látky ve škole, příchod do školy pod vlivem návykové látky
1c	Podezření, že žák má u sebe NNL
2a	Nález legální návykové látky na výjezdni školní akci (alkohol)
2b	Zjištění, že žák ve škole/na školní akci kouří
3	Poruchy příjmu potravy
4a	Násilí páchané na dítěti (domání násilí, CAN, násilí páchané cizí osobou)
4b	Sexuální násilí
5a	Šikana - mapování situace
5b	Krizový plán při řešení šikany
5c	Šikana učitele
6	Kyberšikana
7	Extrémismus, rasismus, xenofobie
8	Vandalismus
9	Krádeže u žáka
10a	Pravé záškoláctví
10b	Skryté záškoláctví
11	Sebepoškozování
12	Sebevražda, úmrtí žáka/pedagoga školy

Žáci a jejich zákonní zástupci jsou na začátku školního roku seznámeni se základními dokumenty školy, mezi které patří Preventivní program školy včetně Programu proti šikanování.

Žáci jsou seznamováni s tematikou v třídnických hodinách, dále ve vyučovacích hodinách na 1. stupni zejména v prvouce, vlastivědě a přírodovědě, na 2. stupni především v občanské výchově a výchově ke zdraví, v rámci preventivních a vzdělávacích programů. Zákonní zástupci jsou informováni školním elektronickým informačním systémem školy, na třídních a konzultačních hodinách, na webu školy.

O pomoc či radu se žáci a zákonní zástupci mohou obrátit na třídního učitele, školního metodika prevence, výchovného poradce, ředitelku školy. Využit lze ústní jednání či písemné sdělení na školní adresu jednotlivých zaměstnanců, využit školní informační systém. V případě závažného sdělení bude vždy vyvoláno osobní jednání ve škole, ke kterému je možno přizvat odborníka na danou oblast.

Pedagogové školy jsou seznámeni a aktivně se podílí na aktualizaci dokumentů:

Preventivní plán školy, Školní program proti šikaně a Krizové plány školy.

POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY

Škola má vytvořen Krizový plán při řešení šikany. Tento postup je pro všechny zaměstnance školy závazný. Šetření šikany vždy provádí ŠMP ve spolupráci s VP a užším týmem, který tvoří dále třídní učitelka, ředitelka školy případně zástupkyně ředitelky školy.

A. Pro vyšetřování počáteční šikany

1. **Žák je přistižen při šikaně ve škole/oznámení o podezření** (žák, zákonný zástupce)

2. **Posouzení ohrožení žáka**

a) ohroženo zdraví (volat 155)

b) odvést žáky (oběť i agresora/agresory – každého zvlášť) do „klidové“ místnosti s dohledem.

3. **Informování + společná schůzka** (třídní učitel, metodik prevence, výchovný poradce, vedení školy):

a) **odhad závažnosti** - škola určí, zda je možno daný problém vyřešit v rámci školy nebo je nutné požádat o pomoc odborníka zvenčí (PPP, SVP). V případech pokročilého stadia už tato problematika patří odborníkům.

Pro odhad závažnosti existují 4 kritéria: způsob chování a vypovídání obětí a svědků, závažnost a četnost agresivních projevů; čas-jak dlouho šikanování trvá; počet agresorů a obětí.

Stadia šikanování: V prvním a druhém stadiu může šikanu řešit škola, v pokročilejších stadiích je nutné obrátit se na odborníky.

1. **1. stadium** – mírné, převážně psychické formy násilí, žák není oblíbený, nebaví se s ním, pomlouvají ho, vymýšlí na jeho účet drobné legrácky. Tato zárodečná forma se vyskytuje téměř ve všech sociálních skupinách.
2. **2. stadium** – počátky fyzické agrese. Spolužáci si na neoblíbeném dítěti začnou odraťovat nepříjemné pocity, např. z očekávané písemné práce nebo prostě jen z toho, že je docházka do školy obtěžuje.
3. **3. stadium** – vytváří se skupina spolupracujících agresorů, už se nešikanuje nahodile, ale systematicky. Objevuje se falešná solidarita – normou třídy je „nebonzovat“. Projevuje se pokřivená morálka – všichni o šikaně vědí, ale nikdo nic neudělá.
4. **4. stadium** – normy agresorů jsou přijaty většinou třídy. I mírní a ukáznění žáci se mohou začít chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka.
5. **5. stadium** – násilí jako normu přijímají všichni žáci ve třídě. Dokonce i oběť přijme normy skupiny za své a nepřipadá jí to nenormální. Oběť agresora brání.

b) **domluvení dalšího postupu: plán individuálních rozhovorů** (s kým chceme mluvit, prostor, dozorující pedagogové, izolování oběti/agresora – zamezit skupinové výpovědi)

c) **prostudovat metodické materiály**

4. Rozhovory se žáky: třídní učitel, metodik prevence, výchovný poradce

a) Oběť + informátor

- zjistit, co se dělo, jak dlouho to trvá, četnost, kdo to dělá, komu dalšímu, kde se to stalo, kdo je svědkem, kdo pomohl.
- Jakoukoliv informaci nezpochybňovat, ale prověřit a vše si zaznamenat. Nereagovat obranně, nebagatelizovat. **Chránit zdroj a obsah informací!** – Důležité je, aby nás oběť vnímala jako oporu a cítila od nás možnou pomoc, trpělivě naslouchat a vcítit se do situace oběti.
- Rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní spolužáci nevěděli.
- Důležité je domluvit se s rodiči na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte, ubezpečit je, že pomůžeme a naznačit příští kroky

Ochrana oběti:

- Zvýšená pozornost ve školním klimatu třídním učitelem, zvýšený dozor, zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte ze školy.
- Po dobu šetření je možné se souhlasem vedení školy nechat oběť doma. – Možno doporučit rodičům odborníka z PPP nebo SVP, či jiné instituce zabývající se touto problematikou.

b) Svědci

- Získat další informace: kdo, komu, co, kdy, kde, jak často, kdo další to viděl, kdo pomohl
- Žáci, kteří s obětí sympatizují, kamarádi s ní nebo ji alespoň neodmítají. – Rozhovor se svědky vést jednotlivě mezi čtyřma očima, aby o nich nevěděli ostatní žáci (souvisí s ochranou oběti).
- Rozhovory zorganizovat tak, aby o nich druzí nevěděli.
- Závažnou chybou vedoucí k ohrožení vyšetřování je společné vyšetřování svědků a agresorů. Za zásadní chybu je považována konfrontace oběti a agresora.

c) Agresor

- Mluvíme s ním, až když máme všechny informace. Musí dostat možnost vyjádřit se, zjistit příčiny jednání, důsledky jednání, oznámit další postup školy.
- Dokud nejsou shromážděné důkazy, nemá smysl s agresorem mluvit. Vše zapře a podezření vyvrátí nebo zpochybní. Hlavně však dostane informaci, že někdo žaloval.
- Rozhovor má v první řadě agresora okamžitě zastavit a ochránit oběť, ale i jeho před následky jeho činů. Zároveň zdůrazníme, že k jeho snaze napravit situaci, bude přihlédnuto při řešení jeho chování.

5. Rozhovory se zákonnými zástupci – třídní učitel, metodik prevence, výchovný poradce, vedení školy

a) Oběť

- Seznámit se závěrem, informovat o dalších opatřeních, nabídnout pomoc/podporu pro žáka
- U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.
- Sejít se v jiný den, než jsou výchovné komise.
- Sdílet zákonným zástupcům, jak jsme v dané věci postupovali (kroky řešení, závěry, domluva na dalších opatřeních, možnosti další spolupráce).
- Časový horizont pro sledování situace (po týdnu, 14 dnech).

b) Agresor

- Jednání výchovné komise: seznámit se závěrem šetření, návrh kázeňského postihu, nastavení dalších opatření, nabídnout pomoc (PPP, SVP), hledat formy usmíření, omluva. Při odmítnutí řešení/spolupráci informovat OSPOD.

Orientační posloupnost vedení jednání:

Zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) jsou pozváni na jednání ve škole (dle komunikace s rodičem telefonicky, potvrdit prostřednictvím informačního systému školy či písemnou formou).

Na jednání jsou zák. zástupci seznámeni s problémem, který byl zjištěn – konkrétní projevy chování jednotlivců zapojených do šikany.

Vyjádření žáka: vlastní vnímání situace, jak vnímá svoji roli v šetřeném případě.

Vyjádření zákonných zástupců – možná navrhovaná řešení ze strany rodičů, možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou.

Vyjádření školy: nápravná opatření (škola – žák- zák. zástupce), termíny, kontrola účinnosti, individuální výchovný plán. Upozornění na další postup, pokud budou tato opatření neúčinná. Včetně možných výchovných či mimořádných opatření.

Provedení zápisu z jednání, který obsahuje závěr, podpisy všech zúčastněných osob a souhlas zákonných zástupců, že byli s celou záležitostí seznámeni a s navrhovanými řešeními souhlasí.

- c) **Mimořádný třídní aktiv** – informovat zákonné zástupce žáků, nastavení dalších opatření

6. Práce se třídou

- Seznámení s výsledky šetření a kroky, které budou následovat, jaké následky nese viník. Restart třídních pravidel, realizace třídnické hodiny, práce s klimatem třídy, kde hledat pomoc, monitoring...
- Uzavření celé záležitosti vedením školy přede všemi žáky ve třídě. Výsledky šetření šikany, včetně výchovných a nápravných opatření je nutné oznámit před celou třídou. Žáci musí vědět, že se ve škole šikana nebude trpět.
- Nastavení nových funkčních pravidel pro třídu, třídu neustále sledovat, vyhodnocovat. – TU + ŠMP informují všechny členy pedagogického sboru (obecné informace – shrnutí případu, seznámit je s nastavenými pravidly).

- Jednotnost a důslednost pedagogického sboru.
- Při nezastavení problematiky šikanování kontaktovat instituce zabývající se touto problematikou.

B. Řešení šikany v pokročilém stádiu

Výbuch skupinového násilí vůči oběti tzv. třídní lynčování, bude škola postupovat takto:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování, kontaktování odborného pracoviště (PPP, SVP apod.)
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení na policii (provede ředitelství školy).
6. Vlastní vyšetřování.

VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ

Škola bude dále pracovat s agresorem (jeho náhled na jeho chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkuje péči PPP, SVP nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů (zajistí ŠMP nebo VP ve spolupráci s třídním učitelem).

Pro potrestání agresorů jsou stanovena následující výchovná opatření:

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

V mimořádných případech použije škola tato opatření:

Ředitelka školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.

Ředitelka školy podá návrh OSPOD k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním do diagnostického ústavu.

EVALUACE

Vyhodnocování programu probíhá průběžně na čtvrtletních poradách, celkové hodnocení se provádí 1x ročně na konci školního roku.

Seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s Programem proti šikaně probíhá vždy na začátku školního roku adekvátně k věku žáků. Žáci jsou seznámeni v průběhu třídnických hodin/ vyučovacích předmětů, kam je tematika prevence zařazena. Rodiče mají informace na webu školy, mohou je získat na přístupném místě ve škole, během třídních schůzek a konzultací.

V Chlumčanech dne 31. 8. 2023

Mgr. Hana Hadrboľcová

Mgr. Lenka Vaňková